

Posudek disertační práce

Borjana Dodová: Systémová analýza: Metodologické aspekty studené války
FAMU, 2016

Práce zkoumá různé aspekty základního i aplikovaného výzkumu, zejména v oblasti teorie her a jejich aplikací při strategickém plánování v oblasti vojenství a politiky. Autorka se zaměřila na období studené války, které začalo po II. světové válce a jeho skončení se klade do r. 1986. Pro tuto dobu jsou charakteristické závody ve vývoji strategických zbraní, včetně nebo hlavně nukleárních, a odehrávaly se hlavně mezi supervelmocemi, které nukleární zbraně vlastnily nebo vyvíjely – tedy USA na jedné straně a SSSR na straně druhé.

Autorka si získala přístup k interním a normálně nedostupným materiálům amerických institucí, zejména kalifornského think-tanku RAND, kde v 50 pracovali tzv. strategičtí intelektuálové. Závody ve zbrojení vedlo USA k velkým investicím mimo jiné i do základního výzkumu, což autorce umožnilo studovat závažný (a i u nás dnes aktuální) problém interakce mezi základním, převážně teoretickým výzkumem a výzkumem aplikačním. Uvědomíme si, že první byl zastoupen i takovými jmény jako fyzik Albert Einstein, ale také humanitními intelektuály (P. Ricoeur), mezi nimi hlavně těmi, kteří se zabývají etikou válečných konfliktů.

Disertační práce je pozoruhodná tím, že zpracovává témata z různých oborů, které jsou jinak považovány za sobě velmi vzdálené. Samotný výčet stačí: moderní historie, systémová věda, teorie her a ekonomického rozhodování, řešení konfliktů, film a literatura (kap. 5), analytická filosofie (kap. 6), věda o vědě (kap. 8) a další. Přitom výklad prokazuje, že autorka ve všech uvedených oborech pronikla do úctyhodné hloubky. To lze nepřímo doložit i velmi početnou literaturou uvedenou v poznámkách pod čarou, přičemž u zdrojů jsou většinou uvedeny i konkrétní stránky, kde se nachází text, na nějž autorka odkazuje.

Někdo by se mohl ptát, proč se autorka zaměřila právě na období studené války a omezila se na pohled jednoho „hráče“, totiž USA, a nezajímala se o komplementární pohled ze strany SSSR. Odpověď je dvojitá: z pracovního hlediska to byla vzácná příležitost studia interní dokumentace právě z té doby a právě z USA (zatímco dokumenty z druhé strany jsou jistě nedostupné). Bylo by jistě zajímavé sledovat chování obou konfliktních stran současně (jak to známe u analýzy šachových partií); to by asi bylo poučné pro poznání historie 20. století, ale o to autorce zřejmě nešlo. Zatímco historie se zajímá o to, co se skutečně událo, v posuzované práci je důraz na rozhodování mezi různými strategiemi, které se ani nemusí realizovat. (Můžeme být rádi, že se nerealizovaly – šlo přece o hrozbu nukleární války!). Odtud pak ta relevance teorie her a rozhodování za neurčitosti. Tento přesun zájmu je druhou, zajímavější odpovědí na otázku speciálního zaměření práce.

Vzácným specifickým posuzované práce je důraz na interdisciplinární přístup, a to nejen co do spektra přímo zahrnutých oborů (jak zmíněno výše), ale i co do tematizace interdisciplinarity jako takové. Dodová se nemůže vyhnout zkoumání situace v 50. letech, kdy v instituci RAND a na Stanfordově univerzitě docházelo k živým debatám přes hranice věd. Dokonce přes propast mezi přísnou vědou (fyzika) a humanitními disciplínami (filosofie, etika). Tématem „dvou kultur“ dle C. P. Snowa se zabývá celá kapitola (8.).

Velmi informativní a zajímavý je (hlavně v kap. 6 až 8) nástin historických důvodů, proč analytická filosofie (autorka ji označuje jako empirismus, o čemž by se dalo diskutovat) v americké vědě převládla – na rozdíl například od tzv. kontinentální filosofie –, byla ve zkoumaném období zcela dominantní a dodnes se projevuje v podobě tzv. scientismu v přírodních vědách (pojem, který autorka bohužel neuvádí). Vzájemné ovlivňování filosofie a

vědy, například uvnitř korporace RAND, kde se zástupci obou (a dalších) směrů bádání setkali pod jednou střešou, je velmi zajímavým tématem, které podle autorky dosud nebylo důkladněji prozkoumáno (s. 85).

Dále uvádím už jen drobné poznámky, připomínky, pochvaly a kritiky:

- Za velké plus práce považuji, že většina odborných termínů je provázena závorkou s původním anglickým názvem.
- Další pozitivum práce vidím, jak už jsem poznamenal, v obšírném poznámkovém aparátu, včetně podrobných odkazů na prameny, případně i s překlady a webovými adresami (v posledním případě by stál za úvahu úzus uvádět i datum, kdy byla stránka navštívena – kvůli možným změnám na webu).
- (s. 71, cituji:) *V roce 1951 tehdejší rektor Frederick Terman založil Stanfordský průmyslový park (Stanford Industrial Park), později známý jako Silicon Valley.* Stanfordský park je na pozemku Stanfordské univerzity v Palo Alto, kdežto Silicon Valley je jižněji v údolí Santa Clara, nazývá se tak od r. 1971 a jsou v něm rozmístěny jiné firmy.
- Nejsou rozlišeny termíny *proměnná X parametr* (parametry se zpravidla nemění během výpočtu nějaké funkce). Jen v některých kontextech to zde může hrát roli.
- (s. 48, cituji:) *Útoky s cílem poškodit protivníka mají různé podoby a některé mohou vést k oboustranné ztrátě bez toho, aby útočník získal nějakou výhodu.* To je jistě v pořádku, ale v práci uvedený příklad kamikadze není zcela namístě, protože zničení nepřátelské lodi i s posádkou je větší vojenská ztráta pro jednu stranu než je ztráta jednoho letce a vykuchaného letadla pro druhou stranu. (Jak ostatně porovnat výhody a nevýhody útoku na newyorská Dvojčata?)
- Jednotlivé kapitoly jsou uvedeny částí konceptuálního grafu, který je pak jako celek uveden na s. 117. Bohužel slova v grafu jsou příliš miniaturní (aspoň pro mé oči) a sám graf není nikde vysvětlen (aspoň já jsem si vysvětlení nevšiml). Není to škoda?
- Nasbíral jsem 18 drobných a neškodných překlepů, které sdělím přímo autorce.

Závěr

předpokládám, že z mého dosavadního vyjádření je zřejmé, že práci považuji za vynikající, seriózní a přínosnou a že je výsledkem velmi intenzivního bádání kandidátky. Proto doporučuji, aby jí byl přiznán doktorský titul.

Doc. Ing Ivan M. Havel Ph.D.
Centrum pro teoretická studia při UK a AV ČR

03.09.2016